

СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА СРБИЈЕ У XXI ВЕКУ

КУЛТУРА

ОСНОВА ДРЖАВНОГ И НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

ЗБОРНИК РАДОВА СА СКУПА
ОДРЖАНОГ 24. И 25. XI 2016. У СРПСКОЈ АКАДЕМИЈИ НАУКА И УМЕТНОСТИ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ, ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

За разлику од претходних скупова у оквиру циклуса „Стратешки правци развоја Србије у XXI веку“ који су били посвећени образовању и науци, скуп о култури представљао је посебан изазов јер је сам појам културе у великој мери флуидан, без јасно омеђених граница. Стога је овај скуп тематски био ограничен на питања културе као основе државног и националног идентитета. Упркос оваквом тематском сужавању, радови саопштени на скупу и објављени у овом зборнику представљају тек наговештаје дубине проблема са којима се суочава култура у времену цивилизацијске транзиције чији смо сведоци и учесници.

А. Костић

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

SCIENTIFIC CONFERENCES

Book CLXVI

DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

Book 39

CULTURE

**THE BASIS OF STATE'S AND
NATIONAL IDENTITY**

PROCEEDINGS FROM THE SCIENTIFIC CONFERENCE
HELD ON NOVEMBER 24th and 25th, 2016

Accepted for publication at the 9th Session of the Department of Social Sciences,
held on November 7th, 2017, after being reviewed by academician
Kosta Čavoški and corresponding member Aleksandar Kostić

EDITOR

Corresponding Member

ALEKSANDAR KOSTIĆ

BELGRADE 2017

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

НАУЧНИ СКУПОВИ

Књига CLXVI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

Књига 39

КУЛТУРА

ОСНОВА ДРЖАВНОГ И НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА
ОДРЖАНОГ 24. И 25. НОВЕМБРА 2016. ГОДИНЕ

Прихваћено за објављивање на IX седници Одељења друштвених наука,
одржаној 7. новембра 2017. године, на основу реферата академика
Косте Чавошког и дописног члана Александра Костића

УРЕДНИК

дописни члан

АЛЕКСАНДАР КОСТИЋ

БЕОГРАД 2017

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнез Михаилова 35

Лектор и коректор
Светлана Стојковић

Припрема за штампу
Досије студио, Београд

Тираж: 400 примерака

ISBN 978-86-7025-747-4

Штампа
Colorgrafx, Београд

САДРЖАЈ

- 9 | Реч уредника
- 11 | Александар Костић: *Поводом циклуса скупова „Сйрашешки йравци развоја Србије у XXI веку“*
- 13 | Реч Владимира С. Костића, председника Српске академије наука и уметности
- 15 | Реч Владана Вукосављевића, министра културе и информисања Републике Србије: *Мојући йринципи културне йолићике у Србији*
- 23 | Бранко Кукић: *Место културе у дујорочним сйрашешјима државе*
- 31 | Горица Мојовић: *Законски оквири културне йолићике и начини финансирања*
- 41 | Ивана Стефановић: *Институције културе, култура институција*
- 67 | Зорица Томић: *Културна йолићика у развијеним земљама: йроблем йоређења, йроблем йерцейције*
- 77 | Иван Ивић: *Улога образовној систиема у очувању културне йрадиције*
- 87 | Небојша Брадић: *Креативне индустрије и йржишће*
- 101 | Дивна Вуксановић: *Улога медија у сиварању образаца у култури*
- 113 | Ирина Суботић: *Музеји у Србији данас – у светлу сйајисћике*
- 129 | Вишња Кисић: *Музеј као йросйор еманипације: замисљање музеја сйрашешнице*
- 151 | Тијана Бугарски Палковљевић: *Музеји данас: Галерија Мајице српске – живи музеј*
- 169 | Предраг Пипер: *О улози националне академије у обликовању културне и језичке йолићике*
- 181 | Дарко Танасковић: *Српско културно наслеђе у документиима и йракси међународне заједнице*

- 193 | Милован Данојлић: *Пледаје за елиџну културу*
- 201 | Ласло Вегел: *Јуџословенски и џосџуџословенски иџенџиџеџи*
- 207 | Невена Даковић: *Иџенџиџеџеџе маџриџе: la jeunesse désaffectée и уморни раџници (Србија, 2010–2015)*
- 221 | Борислав Стојков: *Очување и развој иџенџиџеџеџе џраџа у Србији – искушење данашњеџ урбанизма*
- 249 | Бојан Ковачевић: *Моџћности креативноџ уџрављања џраџом?*
- 265 | Милена Драгићевић Шешић: *Инџиџиџуџионални и независни акџери у заједничком деловању: стџраџеџеџе јавно-џивилноџ џарџнерџџа – џледаје за ауџномију кулџуре*
- 287 | Дијана Милошевић: *Независна кулџурна сцена Србије и одлив умеџника*
- 299 | Радослав Зеленовић: *Кулџурна добра као необновљиви ресурси*

РЕЧ УРЕДНИКА

Зборник који је пред нама садржи радове саопштене на скупу под насловом „Култура: основа државног и националног идентитета“ који је одржан у Српској академији наука и уметности 24. и 25. новембра 2016. године. Скуп посвећен култури трећи је у оквиру циклуса од пет скупова под заједничким насловом „Стратешки правци развоја Србије у XXI веку“. Претходна два скупа била су посвећена образовању и науци, а следе скупови о економији и државном уређењу, чиме би у оквиру поменутог циклуса били обухваћени најзначајнији сегменти државе и друштва.

За разлику од претходних скупова посвећених образовању и науци, областима чији је опсег мање или више јасно одређен, култура је домен чије су границе флуидне, а видови испољавања до те мере разноврсни да је једним скупом, ма колико био амбициозно замишљен, немогуће захватити све њене аспекте. Стога је овај скуп тематски био усмерен на културу као основу државног и националног идентитета. Међутим, већ у припреми скупа се показало да је и такво сужавање фокуса недовољно да би се проблеми културе у овом контексту сагледали на систематичан и тематски хомоген начин. Недоумице су се кретале од дилеме да ли култура треба да буде у функцији промовисања државног и националног идентитета до питања у којим видовима и каквом државном политиком би она могла то да буде. Поменуте недоумице и ширина опсега који захвата појам „култура“ неизбежно су довеле до тога да је овај скуп тематски мање хомоген од претходних скупова посвећених образовању и науци. Ова хетерогеност се примећује већ површним увидом у садржај Зборника јер се питања покренута на овом скупу крећу од проблема финансирања културе до питања елите која културу ствара, од очување културне баштине до општих смерница и странпутица у културној политици Србије.

Оваква хетерогеност може бити предмет критике, али притом се мора имати у виду природа феномена који је на овом скупу размотрен. Разлике у ставовима о томе шта је култура и која је њена улога нису биле само концепцијске природе, кроз њих се понегде назирао и политички и идеолошки став што је, чини се, одувек било у већој или мањој мери инхерентно свакој расправи и разматрању проблема у култури.

Стога овај Зборник није збир сложено усмерених мишљења и предлога о томе како да се стање у култури Србије побољша и како би култура могла да буде основа државног и националног идентитета. Он је, могло би се рећи, драгоценост сведочанство о тренутку глобалне цивилизацијске транзиције чије дубине у највећој мери нисмо свесни нити је до краја разумемо, а која се одражава и на стање културе у Србији. Најзад, овај Зборник је и сведочанство о начину на који у овом тренутку културна елита у Србији види проблеме културе и њене улоге у друштву.

А. К.

МЕСТО КУЛТУРЕ У ДУГОРОЧНИМ СТРАТЕГИЈАМА ДРЖАВЕ

Бранко Кукић
Часопис „Градац“

Сажетак. Проблем културе је увек био велики проблем човечанства. И у великим духовним епохама увек се инсистирало на култури, јер је она поуздан посредник између понашања, сазнања, знања и њихових примена у друштву.

Када држава буде имала прецизну стратегију културног развоја засновану на врхунским вредностима, када се мане популизма и задовољења потреба дилетаната, политиканата и тезгароша, када почне да уважава мишљење образованих и креативних људи, када сагледа могућности и вредности наше културе и те вредности угради у своје јасне намере – тада ћемо прећи на озбиљну и утемељену бригу о будућности Србије.

Последњих година се доста говорило о култури на тржишту. Мислим да не треба мешати врхунску културу и законе тржишта. Улога врхунске културе јесте да се бави највећим вредностима свога народа и других култура како би се језгро из кога се рађају духовна упоришта увек држало у белом усијању, како би оно имало центрипетално кретање које обасјава. Због тога је улагање у културу задатак број један сваке државе; то је процес који стално траје у највећој могућој силини и тензији. Култура је инвестиција за будућност једног народа и његов опстанак у планетарној култури.

Јасно је да се мора мењати читаво наше друштво. Али, како да промените друштво када нема високих културних стандарда који би на друштво утицали и који би јавности показали другачије, савремене моделе културе? Високи културни стандарди се не огледају само у ономе шта читате, гледате или слушате. Они се огледају и у одевању, понашању, начину исхране, односу према раду, у односу према другом, према различитом. Хоћу да кажем да су ствари до те мере повезане да не могу једне без других.

Кључне речи: култура, елитна култура, друштво, популизам, тржиште, криза, политика, стратегија, будућност, Крлежа, Хојзинга, реалност, издаваштво, Министарство културе, појединац, маса, супкултура, борба за власт, бунт, вредности, креација

Прихватио сам позив на овај разговор на овом месту из два разлога. Први разлог су изјаве председника САНУ професора Владимира Костића о неопходности потпуног заокрета у схватању културних, научних и друштвених вредности – дакле, њихово истицање у први план подстицањем и ангажовањем најспособнијих људи у Србији. Други повод је један недавни разговор на истом овом месту који се односио на високо образовање и ставови професора Душана Теодоровића о дубокој кризи у тој области. Имам утисак да су њихове речи – барем тренутно – оставиле одређени утисак у јавности и да су изазвале одређено позитивно узнемирење. Те поруке сам схватио као обавезу да и ја јавно изнесем свој суд о неким проблемима културе и друштва.

Дакле, проблем којим ћемо се данас бавити јесте – култура. Али ми се тим проблемом бавимо у времену када нисмо решили ниједан други проблем. Да смо их решили, о култури не бисмо морали да разговарамо. Зашто? Због тога што решена питања културе дају одговоре на многа друга питања и решавају многе друге проблеме.

Питање културе је увек био велики проблем човечанства. И у великим духовним епохама увек се инсистирало на култури, јер је она поуздан посредник између понашања, сазнања, знања и њихових примена у друштву. Али чињеница је такође да је култура у неким периодима и неким друштвима била немоћна да спречи велике идеолошке, ратне и религиозне катастрофе, па и везивања руку самој култури.

Шта је то што нас стално враћа и упућује на културу? Мора да у томе постоји нека моћ.

Пре свега, реч култура – која потиче од латинског глагола *colere* – што значи гајити, штитити и поштовати. Али може значити и повезивати. Управо је повезивање основа успостављања стабилног друштва и државе, а када се они успоставе и повежу, култура добија још једну улогу – да их држи на окупу. Јер је култура заједнички именилац свега што се догађа међу људима. Али култура има везе и са речи култ, што представља оно исконско, са самог почетка, оно што значи враћање себи, оно што је самопоштовање, као владање собом. А то су предуслови за саживот и везу са другима, то је претпоставка за стварање и одржавање заједнице. Нећемо погрешити ако у томе препознамо везе са магијским и сакралним.

Рекао сам да се о кризи културе увек говорило и то из разлога које сам управо нагласио. Тај говор о кризи поуздан је знак колико је култура важна за опстанак човечанства. Зашто је култура тако осетљив организам и да ли нас та осетљивост обавезује? Ко су људи који стварају културу? Колико они учествују у савести човечанства? Када је Освалд Шпенглер пре готово сто година у својој славној књизи *Пройаси Зайада* говорио о кризи ове цивилизације, он је говорио пре свега о кризи културе. Култура је једно узвишено, екуменско место са кога су говорили велики умови, али може бити и свратиште, да не кажем крчма, из које су искакали монструми човечанства.

Велики холандски научник Јохан Хојзинга је још 1936. године своју књигу *У сени суиџрашњице – Криза савремене културе* почео овим речима: „Како другачије да почнем ово своје запажање ако не бих рекао да живимо у опседнутом свету?“ Зашто помињем ове Хојзингине речи? Зато што желим да нагласим да је култура оно из чега се рађа и добро и зло за човечанство. Криза културе је увек и криза друштва

која проузрокује и кризу читавог света. Сетимо се Ериха Фрома и његових речи: „Ово не смрди нужник, смрди свет.“

*

А сада да се приближимо нашем овдашњем случају.

Када држава и њен сервис Министарство културе буду имали прецизну стратегију културног развоја засновану на врхунским вредностима, када се ману популизма и задовољења потреба дилетаната, политиканата и тезгароша, када почну да уважавају мишљење образованих и креативних људи, када сагледају могућности и вредности наше културе и те вредности уграде у своје јасне намере – тада ћемо прећи са кукања, подврискивања, певања и пуцања на озбиљну и утемељену бригу о будућности Србије.

Један од разлога да се пође тим путем јесте да се у нашој култури – а последично и у друштву – раскрсти са незнањем и неспремношћу да се примени „културни максимализам“. Саслушајте пажљиво ове речи: „Ако игдје, то у култури имаде право постојања искључиво само максимализам. Културни обретачи ако нису максималисти, спадају у ред секундарних медиокритета, и они су војска, али нису вође [...] Војска медиокритета не смије да води, јер увијек води криво. Криво води зато, јер не види ствари какве јесу, па је природно да слиједи лажи и утваре. Сви умјетници ствараоци мора да су максималисти [...] Културних је максималиста било у свим епохама и цивилизацијама [...] и они су у прашуме уносили свијетлост.“ Година је 1919, ове речи је написао Мирослав Крлежа. Оне би и данас могле бити основа за манифест новог почетка и коракâ ка другачијој култури, ка њеној суштини и снази.

Када је реч о данашњој нашој култури, овде је све помешано. С једне стране, постоји неки облик врхунске, елитне културе која настоји да створи основу за једно одважно, толерантно и утемељено друштво, друштво дијалога и вредности, а с друге стране имате „треш“ са којим не можете да изађете на крај јер се тако добро примио и одлично напредује да све оно што је вредно и што оставља траг у времену вене у његовој сенци. А јасно је да из „треша“, дакле из ђубрета, најбоље успева коров. Дакле, ми живимо у обрнутој перспективи. У Србији, као и у бившој Југославији уосталом, одувек је проблем број један био проблем реалности. Овде је одувек било или вишка реалности или одсуства реалности, што ће рећи да уопште није било реалности. За време комунизма било је вишка реалности – свако је имао неко своје тзв.

„богатство“ и тзв. „задовољство“ – ту шаку јада – који су били саграђени на привиду. После је тај привид појео самог себе. А онда је наступило одсуство реалности. Данас људи виде да немају за шта да се ухвате, немају чиме да се повежу. Када ме је једна новинарка својевремено упитала како бих ово стање изразио метафоричним језиком књижевности, одговорио сам јој: „Језиком књижевности речено, ми живимо у лудом реализму са примесима комичне трагедије и периодима јутутунске јухахахе.“

*

Последњих година се доста говорило о култури на тржишту. Мислим да не треба мешати врхунску културу и законе тржишта. Улагање у културу је задатак број један сваке државе; то је процес који стално траје у највећој могућој силини и тензији. Култура није одмор и разонода, него инвестиција за будућност једног народа и његов опстанак у планетарној култури. На несрећу, држава Србија данас више улаже у естраду (позоришну, филмску, књижевну, музичку, ликовну, чак и верску) него у темељна дела, дела која могу у свету бити препозната као аутентична. А цена тог менталног срозавања је запањујућа. То се данас види у медијима, у јавном понашању, а посебно у издаваштву. Улога Министарства културе јесте управо у томе да схвати да је последњи час да коначно и енергично преузме свој посао.

Несрећа је у томе што је ствар српске културе постала ствар појединаца. Они јесу важан стожер у сваком друштву, али они неће имати моћ да утичу на формирање свести о сопственим вредностима и вредностима других ако их држава не постави на видно место, на видело онима који су жељни да нешто сазнају. Прошло је време оних особа који су фењером тражили истину и лепоту. Нама је у овој тами потребна много јача светлост, коју једино може да произведе некаква велика светлосна централа. Јер је наш мрак дубок, па је наше кретање сведено на бауљање.

Имајући ово у виду, тврдим да култура није ствар демократије, него креативности. Она постаје ствар демократије онда када су плодови креативности доступни свима. Суштина је у томе да можете да бирате између два добра. Тада су то слатке недоумице. И још нешто: ко је рекао да држава треба да стимулише оно што се масовно чита, масовно гледа и масовно слуша? У библиотекама треба да постоје и књиге које ће прочитати један једини читалац. Ко може да тврди да тај читалац није неки генијалан човек који ће сутра бити важан за наше друштво, а коме је баш та књига била важна у одређеном тренутку његовог развоја

или његовог рада. Овде се увек полази од масовности, од мноштва, од гомиле. То је одраз популизма и примитивне свести који су нас довели догде докле смо стигли.

Одређени видови данашње наше културе тесно су повезани са одређеним видовима политике и идеологије. Они се међусобно препознају, произилазе једно из другог. Ако се то подразумева под естаблишментом и елитом, онда је мој поглед на културу поглед аутсајдера, будући да су модели културе које подржавају ова политика и идеологија модели који су учествовали у сурвавању једног друштва. У том случају, ја сам за супкултуру, ма шта она подразумевала, јер у њој видим све оно што културу чини културом: инвенцију, имагинацију и бунт. Чињеница да су овде у небеса уздизани неки аутори и неке теме и идеје, које наводно представљају врхунску културу и подстицајно мишљење, говори само да смо ми били привидно отворено друштво. Ми смо били контролисано друштво, друштво под строгим надзором, ма шта мислили они који данас плачу за прохујалим временима. Реч је или о потпуном неразумевању проблема или о лицемерју.

Овде је јасно да се мора мењати читаво друштво. Али, како да промените друштво када нема високих културних стандарда који би на друштво утицали и који би јавности показали другачије, савремене моделе културе. Високи културни стандарди се не огледају само у ономе шта читате, гледате или слушате. Они се огледају и у одевању, понашању, у начину исхране, у односу према раду, у односу према другом, према различитом. Хоћу да кажем да су ствари до те мере повезане да не могу једне без других.

Овде владајуће културне моделе претежно формирају политички модели, а требало би да буде обрнуто. Овде су политички модели до те мере заостали за напредним светом да су било каква поређења несувисла. Можда ће неко рећи: па добро, и наша култура је присутна у свету. Јесте, присутна је. Али није присутна као последица опредељења читавог система да се улаже у врхунску културу, него је реч углавном о појединцима који су, борећи се за свој лични интегритет, некако дошли и до великог света.

У сиромашним државама као што је Србија није било грађанског друштва. А да је идеја о таквом друштву у прошлости имала неку нарочиту и видљиву снагу, не бисмо дошли до материјалног сиромаштва и духовне беде, јер грађанско друштво подразумева самоослобађање, одговорност, рад, дијалог и договор. За Србију се може рећи да је она више од два века што аутократска што партијска држава, у којој је најважнија борба за власт и насилно богаћење – отуда у Србији толика корупција у свим временима и на свим нивоима, отуда некултура и

одсуство жеље за побуном, за протестом, осим у ретким и кратким периодима, али који су се по правилу претварали у претходно стање. Јован Цвијић је у једном свом чланку 1907. написао да овде влада „политичка циганија“. Имајте то у виду!

Наш је проблем и у томе што велики људи нису имали прилику да утичу на одлуке од којих су зависила друштвена кретања. Ти људи су у нашу историју улазили када је све било завршено, односно наопако постављено. То је особина малих култура – да се боје великих идеја; пропадају јер нису у стању да их на време препознају. Овде је преовладала „култура“ забаве, дерта и опуштености до тромости, али „култура“ коју подржава готово читава нација. Код нас се око будалаштина брзо формира консензус. То је „култура“ која доводи до samozаборава и слепила за све духовне авантуре. На крају се испостави да је традиција – од које овде све бруји и хучи – ланци који нас окивају, а не путеви континуитета и успона.

*

Не могу а да сада не кажем нешто о издаваштву, дакле о томе што представља суштину сваке културе. То је, коначно, област коју најбоље познајем.

Годинама говорим да је код нас професионално издаваштво уништено. Изузимајући неколико издавача – који поштују основна правила овог важног посла – све остало се своди или на дилетантизам или на млађење пара.

Прво, држава је увек финансирала један круг издавача који су у спрези са влашћу. Држава је, затим, успоставила потпуно погрешна правила за откуп књига: уместо да искључиво стручна комисија одлучује које ће књиге бити откупљене, коначна одлука је препуштена библиотекама, којима је углавном у интересу да бесплатно добију књиге које се масовно читају, али чија је вредност сумњива. А циљ откупа управо би требало да буде супротан – да се помогне издавање књига које су доступне мањем броју читалаца, преко којих ће они формирати висок укус и преко својих професија утицати на формирање базичне културе генерација.

Ми смо се последњих деценија, када је књига у питању, толико срзали да се поставља питање потребе опстанка оваквог издаваштва. Мене овде не забрињава број издавача. Свако са својим парама може да ради шта му је воља. Забрињавајуће је што има много лоших издавача,

издавача који ничему не служе. Забрињава што је мало значајних издавача, оних са визијом, оних који би требало да оставе траг у нашој култури, оних који објављују важне књиге у добром преводу и уметнички обликоване – дакле, издавача са идејом, способних да препознају оно што је за једну културу, осиромашену и урушену као што је наша, важно како би је пренуло да покаже своје особености, оно што је разликује, оно чиме може да заинтригира друге културе, да покаже – како је говорио Настасијевић – „родну мелодију“. А да би се спознале сопствене вредности, морају се препознати вредности других. Али се бојим да држава више није способна да препозна вредности, јер је поклекнула пред налетом некритичности у свим областима живота. За озбиљно издаваштво није битно стварати мегаиздаваче, него мегакритеријуме. Али, на несрећу, све се одиграва као приликом пропасти Римског царства: када је Сула дао Риму слободу, он више није умео да је прихвати. Дакле, из мањка визија ствара се вишак хаоса.

*

Почетком септембра ове године у „Политици“ сам прочитао интервју са новоименованим министром културе. Он у том интервјуу говори о прописима, законима и правилима, о – како он каже – „нормативном формату“. Нико не спори да тај сегмент културе није важан, али заборавља се да је у овој области најважнији „креативни формат“, о коме у овом интервјуу готово да није било речи. Овај „формат“ је врхунски формат. Он је отац свим „форматима“. Када се он успостави, тек се онда говори о „финансијском формату“. Желим да поновим да се све заснива на креативности. У супротном, шта ћемо да радимо са законима, прописима и процедурама? Да ли да их уврстимо у школску лектуру? Не заборавите да је култура у основи симбиоза креативног лудила и осећања за естетско. Због тога су административна правила у другом плану.

Министар је, даље, говорио о стратешком плану културе као о готовој ствари, не размишљајући о чињеници да о том плану највише може да сазна из прве руке – од оних људи који су директно везани за културу, од оних који су постигли врхунске резултате. Имајући у виду ове министрове идеје, све ми се чини да ће култура постати сервис Министарства културе, уместо да Министарство буде сервис културе. Култура је креација, а Министарство је администрација.

*

На крају бих рекао и ово: данас на срећу нема ригидне идеологије која отворено диктира и усмерава културу. Али постоји нешто што је опасније, разарајуће и понижавајуће – културу данас формирају, контролишу и преносе у позамашном броју дилетанти и примитивци. Не заборавите да постоји једна проверена истина, а то је да „човек лошег укуса утискује свој лош укус у дела која слуша, чита или гледа“.

POSITION OF CULTURE IN COUNTRY'S LONG-TERM STRATEGY

Branko Kukić
“Gradac” Journal

Abstract. The issue of culture has always been a major issue for the mankind. Even in great spiritual epochs, culture was always insisted on, because it is a reliable intermediary between behavior, cognition, knowledge and their application in society.

Once our country has precise strategy of cultural development, based on first-class values, once it gives up on populism and on satisfying needs of dilettantes, political opportunists and gigsters, once it starts valuing opinions of educated and creative people, once it realizes abilities and values of our culture and once it builds those values into its clear intentions – that is when we will have serious and well-founded care about Serbia's future.

During the last few years, there has been a lot of talk about culture on the market. I believe that first-class culture and laws of market should not interfere. Role of the first-class culture is to deal with highest values of its people and of other cultures, so that the core which produces spiritual strongholds could always be kept in white-heat, allowing it to have centripetal movement which illuminates. Therefore, investing into culture is the most important task for every country; it is a process which is constantly happening with the highest possible force and tension. Culture is investment into a people's future and into its survival in the global culture.

It is clear that our entire society needs to be changed. But, how to change society when there are no high cultural standards that would influence the society and that would show different, modern cultural models to public? High cultural standards are not reflected only in what you read, watch or listen. They are also reflected in dressing, behavior, nutrition, attitude towards work, attitude towards others, different ones. What I mean is that things are so much interlaced, that one thing can not be taken without other things.

Key words: culture, elite culture, society, populism, market, crisis, politics, strategy, future, Krleža, Huizinga, reality, publishing industry, Ministry of Culture, individual, mass, sculpture, fight for power, rebelling, values, creation